

Kadriye HOCAOĞLU ALAGÖZ*

HALİL EDİB BEY VE TERKİB-İ BEND'İ	HALİL EDİB BEY AND TERKİB-İ BEND
ÖZET XIX. yüzyıl, klasik Türk şiiri için değişim/dönüşüm dönemidir. Eski olarak görülen kavram, anlam ve şekle ait unsurlarda değişiklikler baş gösterecek, zamanla yeni bir kimliğe bürünecektir. Böyle bir ortamda şiir söyleyen isimlerden biri de Halil Edib Bey'dir. Şairin hayatı ve sanatıyla ilgili bilgiler, kaynaklarda sınırlıdır. İbnü'l-emin tarafından eski ve yeni tarzda pek çok şiirinin olduğu söylenmesine karşın şiirlerini bastırmaması sebebiyle günümüze sadece Terkib-i Bend'i ulaşmıştır. Halil Edib Bey'in hayatı, eserleri ve sanatıyla ilgili tez çalışması yahut ansiklopedi maddeleri yazılmış olmakla birlikte hiçbir çalışmada Terkib-i Bend'in Latin harflerine aktarımı tamamlanmamış, şiir ayrıntılı olarak ele alınmamıştır. Bu makalede amaç, Halil Edib Bey'in hayatı ve eserleri ile ilgili bilgilerin derlenmesinin yanı sıra Terkib-i Bend'in tam metninin Latin harflerine aktarımını sağlayarak eseri, dönemin edebî anlayışı içerisinde değerlendirmektir. Anahtar kelimeler: XIX. yüzyıl, Halil Edib Bey, terkeb-i bend	ABSTRACT The 19th century is a period of change/transformation for classical Turkish poetry. Changes will occur in the elements of the concept, meaning, and form that are seen as old and will take on a new identity. One of the names who sang poetry in such an environment is Halil Edib Bey. Information about the poet's life and art is limited in the sources. Although it was said by İbnü'l-Emin that he had many poems in old and new styles, only Terkib-i Bend has survived to the present day because he did not publish his poems. Although thesis studies or encyclopedia articles have been written about the life, works, and art of Halil Edib Bey, Terkib-i Bend has not been translated into Latin letters in any study and the poem has not been discussed in detail. This article aims to compile information about Halil Edib Bey's life and works, as well as to evaluate the work within the literary understanding of the period by translating the full text of Terkib-i Bend into Latin letters. Keywords: the 19th century, Halil Edib Bey, terkeb-i bend

* Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bursa/Türkiye. E-posta: kadriye_hocaoglu@hotmail.com / Asst. Prof., Bursa Uludağ University, Faculty of Letters and Science, Department of Turkish Language and Literature, Bursa/Türkiye. E-mail: kadriye_hocaoglu@hotmail.com

Giriş

XIX. yüzyıl müelliflerinden Halil Edib Bey (ö. 1330/1912) hakkında kaynaklardaki bilgiler sınırlıdır. Tarihî kaynaklar içerisinde adı sadece İbnü'l-emin Mahmut Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şairleri* ve Mehmet Nâil Tuman'ın *Tuhfe-i Nâ'îlî* adlı eserlerinde anılır (Cunbur, 1999, s. 410-414; Kurnaz & Tatçı, 2001, s. 27). Hayatıyla ilgili yapılan güncel çalışmalar, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Yekbaş, 2014) ve Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü (Yekbaş, 2021)'ndeki maddeler ile hakkında hazırlanan bir yüksek lisans tezinden ibarettir (Altıntaş, 2000).

25 Şaban 1279/15 Şubat 1863'te Bursa'da doğan Halil Edib Bey, emlak tahrir memurlarından Bursalı Hacı Halil Ağa-zâde Ali Melekî Efendi'nin oğludur (Cunbur, 1999, s. 410; Kurnaz & Tatçı, 2001, s. 27). Babasının memuriyeti dolayısıyla Kütahya, Uşak, Çanakkale, Sakız, Kıbrıs ve Isparta'da çocukluğunu geçirir ve Isparta Rüşdiye Mektebinden mezun olur. 1295/1878'de Hüdâvendigâr Vilâyeti Mektûbî Kalemî'nde çalışmaya başlayan şair¹, kâtiplik, Ecnebî Mektepleri müfettişliği yaptıktan sonra Rüşdiye mekteplerinde, Darü's-şafaka'da, Mekteb-i Sultânî'de ve Mercan İdâdisi'nde lisan ve kitabet dersleri okutur (Cunbur, 1999, s. 410).

23 Zilkade 1330/3 Kasım 1912 tarihinde İstanbul'da vefat eden Halil Edib Bey'in mezarı Eyüp Kabristanı'ndadır (Cunbur, 1999, s. 410; Kurnaz & Tatçı, 2001, s. 27).

Halil Edib Bey, başta *Resimli Gazete* olmak üzere bazı dergi ve gazetelerde yazarlık yapmakla birlikte *Sa'y* ve *Hamiyyet* adlı iki gazete de yayımlar. Fransızca da bilen müellif, Alexandre Dumas-Fils'in hikâyelerini, Lamartine'in *Genevieve* adlı romanını tercüme eder. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Âşıkâne Bir Dram*, *Mesîre-i Etfâl*, *Cümel-i Hikemiyye-i Ecnebiye*, *Gümüş Mahfaza*, *Bir Mektûb Paketi*, *Güvercin Mükâfatı*, *Sezarın*, *İki Refika yahud Bir Numûne-i İzdivâc*, *Ressam Roland*, *Paris Esrârı*, *13 Numaralı Araba* ve *Zeyli*, *Jak Judie*, *Penbe Ev Fâci'aları*, *Mesîre*, *Mis Marie yahud Mürebbiye* (Cunbur, 1999, s. 410-411; Yekbaş, 2014).

İbnü'l-emin, Halil Edib Bey'in şiiri hızlı ve kolay söylediğini, pek çok eski ve yeni tarzda şiir yazdığını ancak eserlerinin basılmamasından dolayı söz konusu şiirlerin kaybolduğunu ifade etmektedir. Ayrıca İbnü'l-emin'in kütüphanesinde şairin birçok eseri varken bunların kaybolması, kendisi hakkında sınırlı bilgiye sahip olunmasına sebebiyet vermektedir (Cunbur, 1999, s. 412).

Nazik ve dalgın bir mizaca sahip olan şair, bazen söylenilen sözleri anlamayacak derecede hayrete düşmektedir. Bu sebeple İbnü'l-emin, kendisine "Edib-i Hayrân" lakabını takar ve dalgınlığını belirtmek için "Şiir söylemekle meşgulken kulağının dibinde davul çalınsa duymazdı" diye nakleder (Cunbur, 1999, s. 411).

Halil Edib Bey'in çevirileri, hikâyeleri ve gazete yazıları bulunmakla birlikte şiirlerinin günümüze ulaşmaması sebebiyle sanatı üzerine yapılacak değerlendirmeler sınırlıdır. İbnü'l-emin'in mecmualarından birine kaydettiği iki gazel (Cunbur, 1999, s. 413-414) dışında gençlik yıllarının mahsulü olan tek şiir kitabı, *Terkib-i Bend*'idir.

Terkib-i bend, bentlerle kurulan uzun konuların anlatılmasına elverişli; konu olarak da sosyal ve toplumsal yergileri ele alan nazım şeklidir. Makalede amaç, son dönem şairlerinden olan Halil Edib Bey'in tek şiir kitabı aynı zamanda tek manzumesi olan *Terkib-i Bend*'i, dönemin ve klasik Türk edebiyatının gelenekleri çerçevesinde değerlendirmektir.

¹ Şairin çalışma hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Cunbur, 1999, s. 412; Yekbaş, 2014.

1. Eski Şiirin Rüzgârıyla Bir Eser: *Terkîb-i Bend*

1.1. *Terkîb-i Bend*'in Şekil Açısından İncelenmesi

Halîl Edîb Bey'in günümüze ulaşan tek şiir kitabı, *Terkîb-i Bend*'dir. İstanbul Mihrân Matbaası'nda 1303/1886 yılında basılan eser, her bendi 11 beyitten oluşan 10 bentten müteşekkildir. *Terkîb-i bend*lerde bent sayısı genellikle 5 ile 10 arasında değişmekle birlikte her bent 5 ile 10 beyit arasında değişir (Dilçin, 2005, s. 233). Halîl Edîb Bey'in eserinin de *terkîb-i bend*lerin genel özellikleriyle örtüştüğü görülür.

Eser, aruzun heceze bahrinin *mef'ûlû mefâ'ilû mefâ'ilû fe'ûlûn* kalıbıyla yazılmış toplamda 110 beyit ve 20 sayfadan ibarettir. Uyak düzeni, aa xa xa xa bb – cc xc xc xc dd ... şeklindedir.

1.2. *Terkîb-i Bend*'in İçerik Açısından İncelenmesi

Terkîb-i Bend'in Halîl Edîb Bey'in gençlik yıllarının mahsulü olduğu, şair tarafından eserinin girişinde *Bir İki Söz* başlığıyla şöyle dile getirilir:

Şu *terkîb-bendi* nice bir meziyyeti vardır ki o da velev ki yarın kendimce de tekrâr okunabilecek derecede hâ'iz-i ehemmiyyet olmasın-mahsûl-i evân-ı şebâbım bulunmasıdır. Bir müddetden beri evrâk-ı perîşân içine atılıp kaldığı hâlde arayıp bularak destgâh-ı tab'a vermekliğime sebep de budur. (1303, s. 3)

...

Herkesin ne sûretle telakkî edeceklerini bilemezsem de tekrâr i'tirâf ederim ki şu eser-i nâ-çîz gençliğimiñ yâdigârı olduğu için bence pek kıymetdârdır. (1303, s. 4)

Ayrıca şairin, kitabın başında eserini okuyanların tespit edilecek bazı hataları mazur görmesini istemesi de dikkat çekicidir: "Her esere bir nazar-ı hürde-bînâne ile bakıp da hüküm veren belâgat-perverân-ı zamân re'y-i hod-serânelerine teba'îyyetle nümûne-i aczim olan şu eserin- arz-ı hüner! - Fikr ü maksadıyla tab' ettirildiğine zâhib olurlarsa yanılırlar." (1303, s. 3-4).

Kısa bir girişten sonra eserini kaleme alan Edîb Bey, manzumenin her bendinde farklı bir konuya değinir. İlk bentte kâinatı yoktan var eden Allah'ın kudreti ile yaratılan her zerrede Allah'ın tecellisine temas edilir:

Fermâniña tâbi'dir İlâhî nice âlem

Derk eyleyemez kudret-i i'câzıñ âdem (I/1)

Sensiñ eden icâd yoğiken arz u semâyı

Sensiñ edecek âlemi bir ânda berhem (I/2)

...

Her dizede bir nûr-ı tecellî irâd-ı işrâk

Her hâlet eder birliğine münkeri mülzem (I/6)

İkinci bentte ise zamanı boşa harcamamanın, ilmin ve çalışmanın önemi, Allah'ın çalışmanın mükâfatını elbet vereceği ve kötülerin zarara uğrayacağı düşünceleri ön plandadır:

Evkâtıñı hasr eyle hemen kesb-i kemâle

Fazl u hüner ü ilm ile tenvîr-i fu'âd et (II/3)

...

Her hâlde mükâfâtını Allâh eder ihsân

Her dem hemân ihyâ-yı dil-i zâr ibâd et (II/10)

Bir kimse ki tedbîr-i fesâdât ü şer eyler

Dünyâda da ukbâda da elbet zarar eyler (II/11)

Üçüncü bentte cehaletin kötülüğü ve cahillerden uzak durulması gerektiği şair tarafından vurgulanır:

Câhildir olan düşmen-i erbâb-ı fazîlet

Gâfildir olan câhil ile hem-dem-i ülfet (III/1)

Billâh edemem dehrde nâ-dâna temellük

Râzıyım ederse beni kem-nâm-ı sefâlet (III/2)

Dördüncü bent, zamanını boşa geçirmeden vatan için çalışmanın zorunluluğuna ayrılmıştır:

İm'ân ile bak her gûşede cîlve-nümâdır

Âsâr-ı mesâ'î-i vatan-perver-i eslâf (IV/2)

Evkât-ı hayât ayş ile sohbetle mi geçsin

Etmez misiñ evlâdıña ahfâdıña insâf (IV/3)

Ecdâdımızı yâd ü tefâhür yeter artık

Âsârımızı görmeli fahr etmeli ahlâf (IV/4)

Beşinci bent, Halîl Edîb Bey tarafından “İyi bir şairin vasıfları nelerdir?” sorusuna cevap verir nitelikte kaleme alınmıştır. Şairin şair ve şairlikle ilgili düşüncelerini içeren tek manzum metin olması açısından kayda değerdir. “Şair ona derler ki” şeklinde başlayan mısralarda Edîb Bey, şairin amacının Allah'ı aramak ve dünyada yaratılan her şeye hayret gözüyle bakmak olduğunu vurgular:

Şâ'ir aña derler ki olur vâlih ü hayrân

Gördükçe meh ü ahter [ü] pür-nûr-ı semâyı (V/4)

Şâ'ir aña derler ki bilir hazret-i Hakdan

İkbâl ile idbârı sa'âdetle belâyı (V/5)

Şâ ‘ir aña derler tutar indinde müsâvî

Bir mukbil-i mes ‘ûd ile bî-çâre gedâyı (V/6)

...

Ol medrese-i hikmet-i akvâma mülâzım

Âlemde hakikat aramaktır bize lâzım (V/11)

İsrafin olumsuz sonuçlarına temas edilen altıncı bentte şair tarafından “ayağını yorganına göre uzatmak” atasözüyle bent tamamlanır:

Hem-rütbe eğer olmaz ise masraf u irâd

Hengâme-i sad-gûne eder hâneyi berbâd (VI/6)

Kîlârını bir hân-ı umûmî eden elbet

Hengâm-ı zarûretde kalır bî-nemek ü zâd (VI/7)

...

Yorgana göre kim ki uzatmazsa ayağı

Bir lahzacık olsun göremez zevk-ı ferâğı (VI/11)

Yedinci bentte içkinin insanoğluna verdiği zararlar ile zamanını içkiye harcamanın olumsuzluğu “senden beklenen bu mudur?” sorusuyla okuyucuya yöneltilmektedir:

Mey-nûş ile ülfet eden eyler meye rağbet

Mey ise eder âdemi dû-çâr-ı mezellet (VII/1)

Gâfil yeter evsâf-ı meyi diñleyemem ben

Etseñ ne kadar bahs de izhâr-ı belâgat (VII/2)

Vasf-ı meye evkâtıñı hasr etme revâ mı

Senden bu mudur beklenen âsâr ile himmet (VII/3)

Sekizinci bentte bilmediğin konuda konuşmamak, sır olan bir konuyu gizlemek, olumsuz şeylerin de Allah’tan geldiği inancıyla sabır ve tahammül göstermek gibi insanda bulunması gereken güzel ahlaka değinilir:

Etme söze bir bilmediğñ bahsde âgâz

Ta ‘mîk-i fik(i)r eylemeden olma dehen-bâz (VIII/1)

Mevdû ‘ olan esrâra diliñ mahfaza olsun

Tavrında sebât olmayanı eyleme hem-râz (VIII/2)

Eyle sitem ü cevr-i muhibbâna tahammül

Gülzâr-ı muvâlâtda bî-hâr gül olmaz (VIII/3)

Dünyada gam ve kederin varlığı, insanoğlunun kaygıya mahkûmiyeti, mutluluk ve üzüntünün hiçbir zaman sonsuz olmayacağı ve birbirini takip ettiği inancı dokuzuncu bendin konusudur:

Olmuş nice dil cevr ü gam-ı çarh ile pür-hûn

Bir dil olamaz şevk ile bu bezmde meşhûn (IX/1)

...

Ol rütbe tahayyürdeyim idrâk edemem heyf

Bir ben miyim âlem de mi gönlüm gibi mahzûn (IX/3)

Sorsam kimiñ ahvâlini izhâr-ı gam eyler

Yok mu bu tarab-geh denilen dehrde memnûn (IX/4)

...

Bâkî değil insâna bu âlemde sa'âdet

Bir devleti ta'kîb eder âfet-i sad-gûn (IX/9)

Halîl Edîb Bey, *Terkîb-i Bend*'inin son bendini ise güzellerin vefasızlığı ve cefalarına ayırmıştır:

Bir dilberi sev kim ola hüsnünde bekâsı

Her bir güzeliñ olma harîdâr-ı cefâsı (X/1)

Nakdîne-i cânım bile versem yine azdır

Nerde o güzel kim ola ânile vefâsı (X/2)

Terkîb-i bend içerik açısından incelendiğinde nasihat-âmiz bir üslupla kaleme alındığını, şair tarafından insanoğlunun kişisel ve toplumsal hayatta karşılaşılabileceği sorunlara çözüm önerileri sunmak için yazıldığını söylemek mümkündür.

2. Muallim Nâcî Takipçisi Olarak Halîl Edîb Bey ve *Terkîb-i Bend*'i

Terkîb-i bend nazım şekliyle yazılmış ve toplumsal eleştiri konusunu içeren en başarılı örneklerden biri, XVI. yüzyıl müelliflerinden Bağdatlı Rûhî (ö. 1014/1605-1606)'nin meşhur *Terkîb-i bend*'idir. Yüzyıllar boyunca Bağdatlı Rûhî'ye nazireler kaleme alınmış olması bu durumun en önemli göstergesidir: "XVII. yüzyılda, Riyâzî Mehmed Efendi, Seyyid Nakîb-zâde Nî'metî, Cevrî İbrahim Çelebi, Nisârî Yakub Çelebi ve Ayıntâbî Hâfız Abdülmecîd-zâde; XVIII. yüzyılda, Abdüllatîf Râzî, Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi, Levhî Hasan Efendi, Haşmet bin Abbâs ve Hâkim Mehmed Efendi; XIX. yüzyılda Keçeci-zâde İzzet Molla, Mustafa Kabûlî Efendi, Leylâ Hanım, Ahmed Sâdık Zîver, Ziyâ Paşa, Abdî Efendi, Seyyid Hamza Nigârî, Musa Kâzım Paşa ve Handî Efendi; XX. yüzyılda İbrahim Cûdî, Bağdatlı Rûhî'ye nazire yazan şairlerdir" (Kolunsağ,

2023, s. 2). Özellikle de Tanzimat döneminde kaleme alınan Ziyâ Paşa (ö. 1880)² ve Muallim Nâcî (ö. 1893)'nin *Terkîb-i Bend* başlıklı eserleri, dönemindeki sosyal bozulmayı ve çürümüşlüğü dile getiren Bağdatlı Rûhî'nin eserine yazılmış başarılı nazirelerdendir. Ancak Muallim Nâcî'nin şiiri, Ziyâ Paşa'nın gölgesinde kalarak edebiyat tarihinde kendisine yer edinmiştir: "Muallim Nâcî de *Terkîb-i Bend*'inde, Ziyâ Paşa gibi, insanın toplumdaki ve kâinattaki yerine ağırlık verir. Muhtevasına ve sanat bakımından taşıdığı değere rağmen Nâcî bu eseriyle Ziyâ Paşa'nın gölgesinde kalmıştır" (Hayber & Özbay, 1997, s. 23).

Sanat anlayışı olarak Muallim Nâcî'nin hayranlarından ve takipçilerinden olan Edîb Bey'in hayranlığı İbnü'l-emîn tarafından şöyle değerlendirilmektedir: "Edîb, Muallim Nâcî merhûma - alaka derecesinde- muhibb ve hürmetkâr idi. Dâ'imâ onu müdâfa'a ve kadrini ilâ ederdi. Her eserine ehemmiyyet verirdi. Eş'ârını vird-i zebân edinmişti" (Cunbur, 1999, s. 412). Bu noktada şairin de Muallim Nâcî gibi *terkîb-i bend* yazma geleneğine uyması ve eleştirilerini dile getirmesi olağandır.

Muallim Nâcî'nin *Terkîb-i Bend*'i, her benti 11 beyitten oluşan 8 bentten müteşekkildir. Tuna Vilayeti Matbaası'nda basılmış olan eserde basım tarihi bulunmamaktadır ancak Muallim Nâcî hakkındaki biyografik kaynaklarda eserin ilk baskının 1291/1874'te yapıldığı bilgisi yer almaktadır (İpek, 2022). Bu durumda Muallim Nâcî'nin eseri, Halîl Edîb Bey'in eserinden yaklaşık 12 yıl önce kaleme alınmıştır. Edîb Bey'in hayranı olduğu şairin şiirinden haberdar olmaması da bu noktada mümkün görünmemektedir. Söz konusu iki şiirin de aruzun hezec bahrinden *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün* kalıbıyla yazılmış olması şekil açısından Edîb Bey'in, Muallim Nâcî'nin eserinden etkilendiğini göstermektedir (Hayber & Özbay, 1997, s. 35-42). Ayrıca Muallim Nâcî ile Halîl Edîb Bey'in eseri arasında konu ve konuların ele alınışı açısından benzerlikler de dikkat çekmektedir. İki eserde de kişisel sorunlar ve toplumsal aksaklıklar, nasihat-âmiz bir üslupla ele alınır. Muallim Nâcî'nin eserinde ele aldığı konular şöyledir: "*Eserde, şarabın keyfiyeti, aşkın zevki, zahide çatma, bilginin önemi, yaratıcının sonsuz kudreti, dünyanın geçiciliği ve merhametsizliği, şairliğin fazileti, vakti kıymetli şeylere hasretmek gerektiği, kemal sahibi olmanın ehemmiyeti gibi konular işlenmiştir*" (İpek, 2022). Allah'ın kudreti, şairliğin fazileti ve vasıfları, vakti doğru ve güzel değerlendirmek, güzel ahlaka sahip olmanın önemi iki şiirde de ele alınan ortak temalardandır. Bu bağlamda iki şairin şiirinde de ortak dile getirilen câhil, bilgisiz kişilerden uzak durulması gerektiği vurgusu örnek verilebilir:

Dânâ ile et sohbeti yâ kûşe-nişîn ol

Nâ-dânlar ile muhtelit olmak ne belâdır (Muallim Nâcî, VII/5)

Câhildir olan düşmen-i erbâb-ı fazîlet

Gâfildir olan câhil ile hem-dem-i ülfet (Halîl Edîb Bey, III/1)

² Makalenin kapsamı gereği Ziyâ Paşa'nın *Terkîb-i Bend*'i üzerinde durulmamıştır. Ayrıntılı için bk. Ziyâ Paşa (1287). *Tercî-i Bend Terkîb-i Bend*. Dersaadet: Mühendisyan Ohannes Matbaası; Göçgün, Önder (1987). *Ziyâ Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebi Şahsiyeti ve Bütün Şiirleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; Gözler, H. Fehmi (1987). *Ziyâ Paşa'nın Tercî-i Bend'i ile Terkîb-i Bend'i Üzerine Düşünceler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; Apaydın, Mustafa (2021). "Tercî-i Bend - Terkîb-i Bend (Ziyâ Paşa)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/terci-i-bend-terkib-i-bend-ziya-pasa>. [Erişim Tarihi: 31 Aralık 2024].

Billâh edemem dehrde nâ-dâna temellük

Râziyım ederse beni kem-nâm-ı sefâlet (Halil Edib Bey, III/2)

3. *Terkîb-i Bend*'in Latin Harflerine Aktarılması

Terkîb-i Bend'in Latin alfabesine aktarılmasında bazı hususlara dikkat edilmiştir:

- Eserin, Latin alfabesine aktarılmasında XIX. yüzyıl imlasına bağlı kalınmıştır.
- Metnin XIX. yüzyılda kaleme alınmış, matbu bir eser olması sebebiyle transkripsiyon alfabesi kullanılmamış ancak ünlü harflerdeki uzunluklar, ayınlar ve hemzeler gösterilmiştir. Hece başındaki ayın sesine yer verilmemiştir.
- Manzumenin başında aruz kalıbı belirtilmiştir.
- Her bendin sayfa numarası, * (yıldız) işaretiyle dipnota atanmıştır.
- Manzumelerdeki aruzla ilgili hususiyetlerde M. Fatih Köksal'ın makalesindeki tekliflere uyulmuş, mısralardaki aruz kusurları dipnotta belirtilmiştir (Köksal, 2009).
- Metinde zihaf yapılan ses (ünlü), italik yazılarak vurgulanmıştır.
- Vezin ve anlam gereği mısralarda yapılması gereken hece yahut kelime eklemeleri köşeli parantez [] içerisinde gösterilmiştir: ahter [ü] pür-nûr-ı semâyı.
- Vezin gereği kelimelerde yapılan türetmeler parantez içerisinde gösterilmiştir: fik(i)r.
- Okunduğu hâlde emin olunamayan kelimelerin yanına ise parantez içerisinde soru işareti (?) yazılmıştır.

Terkîb-i Bend

I*

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Fermânîña tâbi'dir İlâhî nice âlem

Derk eyleyemez kudret-i i'câzîñi âdem

Sensiñ eden icâd yoğiken arz u semâyı

Sensiñ edecek âlemi bir ânda berhem

Hayretde kalır akl-ı beşer sun'uña yâ Rab

Bir ferd olamaz hikmet ü esrârîña mahrem

Bir bende-i nâ-çîz dür-i âtıfetiñdir

Mukbil görünenle geçinen sâhib-i hâtem

Îsârına ibzâline gencîne-i gaybîñ

* s. 5-6.

Bir vâsıta'dır dehrde hâkân ile hâtem

Her dizede bir nûr-ı tecellî îrâd-ı işrâk³
Her hâlet eder birliğine münkeri mülzem

Bir âciz olur lutfu ile mazhar-ı tekrîm
Bir anda zevâl bulmada emri ile mükrem

Ber-hâl olamaz olmaya bir hikmete makrûn
Her hâl bütün zâtına mahsûs u müsellemler

Da'vâ-yı tereffüd eden erbâb-ı ma'ârif
İdrâk-i serâ'irde kalır âciz ü ebkem

Her lahza budur zâtına da'vâtı Edîbi
Nusret ile her dem şeh-i devrân ola hürrem

İ'mârına masrûfdur âmâli bilâdî
Dilsîr-i ulûm olmada asrında ibâdî

II*

Eslâfı te'emmül edip âsârını yâd et
Terk eyle şu evhâmı⁴ biraz fikr-i ma'âd et

Takdîr ile fırsat demini eyleme gaflet
Gam-dîdeleri lutf u terahhum ile şâd et

Evkâtını hasr eyle hemen kesb-i kemâle
Fazl u hüner ü ilm ile tenvîr-i fu'âd et

Tahsîli her mukassıdın eşgâl-i revâ mı⁵

³ Mısra'da vezin kusurludur.

* s. 6-8.

⁴ Kelime metinde ehvâmı şeklinde yazılmıştır.

⁵ Mısra'da vezin kusurludur.

Vazgeç bu fik(i)rden hele bir kerre murâd et

Sâlib olur ezvâkıñı tedbîr-i mefâsid
Sen kendiñi hem-meslek-i erbâb-ı reşâd et

Haddiñce eser terkine sa'y eyle cihânda
Her lahzada yâd-ı mesel-i pâ-yi cerâd et

Tahrîbe heves eyleme mebnâ-yı metîni
Elden gelecek mertebe sen re'fet ü dâd et

Evhâm ü telâşa sakın etme teba'iyet
Her kârıñı vâbeste-i tedbîr-i sedâd et

Bed-mâyelere olma mukârin ki zarardır
Celb-i nazar-ı âtîfet-i pâk-nijâd et

Her hâlde mükâfâtını Allâh eder ihsân
Her dem hemân ihyâ-yı dil-i zâr ibâd et

Bir kimse ki tedbîr-i fesâdât ü şer eyler
Dünyâda da ukbâda da elbet zarar eyler

III*

Câhildir olan düşmen-i erbâb-ı fazîlet
Gâfildir olan câhil ile hem-dem-i ülfet

Billâh edemem dehrde nâ-dâna temelluk
Râzıyım ederse beni kem-nâm-ı sefâlet

İnsân mıdır ol kimse ki şirret ile eyler
Nef'î için hem-nev'ini pâ-mâl-i hakâret

* s. 8-9.

Kalmaz yanına zâlimiñ ef'âl-i kabîhi
Etdikleri bir bir sorulur rûz-ı kıyâmet

Sen mu'tekif-i merkez-i ta'zîm ü rızâ ol
Oldukça merâret-keş-i hükm-i beşeriyyet

Tedkîk ile sîret edilir keşf-i hakîkat
Fark eylemez ol hâli perestiş-ger-i sûret

Hoş görmeli etvârını âdâtını halkıñ
Zann etme cihân fikriñe eyler teba'iyet

Sâdıklara her kârda Allâh mu'îndir
Elden gelecek mertebe kıl neşr-i adâlet

Ta'mîr edemezsiñ dil-i meksûr-ı itâbı
Etseñ ne kadar nâfile ibrâz-ı inâyet

Devrân seni de hâk ile yeksân edecektir
Bâkî degil insâna bu kâşâne-i işret

Yâd eyle şu hâlet de delîldir saña işte
Göster nerede n'oldu havâkîn-i güzeşte

IV*

Müstakbeliñ ikbâlîni te'mîn mi eder lâf
Enfâsıñı beyhûde yere eyleme isrâf

İm'ân ile bak her gûşede cilve-nümâdır
Âsâr-ı mesâ'î-i vatan-perver-i eslâf

* s. 10-11.

Evkât-ı hayât ayş ile sohbetle mi geçsin

Etmez misiñ evlâdıña ahfâdıña insâf

Ecdâdımız yâd u tefâhür yeter artık

Âsârımız görmeli fahr etmeli ahlâf

Gencîne değer ânı bile ömr-i azîziñ

Bir vechle âkil edemez vaktini itlâf

Hem-bezm olup erbâb-ı kemâlât ile her bâr

Añlar nedir esbâb-ı refâhiyyet-i esnâf

Her asrda zîb-âver-i dünyâ fuzelâdır

Kasvet verir insâna müdâm ülfet-i eclâf

Bir mukbile âlemde tegâfûl yakışır mı

Gördükçe bakıp kendisine herkesi vassâf

Her ferde tahammül ile ikdâm gerekdir

Bir âkile himmet ile adl olmalı evsâf

Câhil olamaz servet ile mazhar-ı tekrîm

Rağbet mi eder sîm ü zer-i nâsere sarrâf

Evkât-ı hayât âdeme bir kenz-i bekâdır

İkbâl-i cihânıñ soñu âlâm-ı fenâdır

V*

Takbîhe heves eyleme sınıf-ı şu‘arâyı

Teslîm kıl kısmet ü ahkâm-ı kazâyı

Öğrenmeden eş‘âr ne şâ‘ir ne demekdir

* s. 11-12.

Terk eyle biraz safsata-i çûn ü çerâyı

Âlî-nazarân-ı ümî bil şu‘arâdır

Şâ‘ir mi sanırsın sen o hodgâm-ı bed-lâyı⁶

Şâ‘ir aña derler ki olur vâlih ü hayrân

Gördükçe meh ü ahter [ü] pür-nûr-ı semâyı

Şâ‘ir aña derler ki bilir hazret-i Hakdan

İkbâl ile idbârı sa‘âdetle belâyı

Şâ‘ir aña derler tutar indinde müsâvî

Bir mukbil-i mes‘ûd ile bî-çâre gedâyı

Bir feyz alır tal‘at-ı hûrşîd ü seherden

Her nazrada tezyîd eder ezvâk u safâyı

Çeşmânı temâşâsına vakf eyleyip añlar

Her zerreden ihsân u füyûzât-ı Hudâyı

Şâ‘ir mi denir öyle hamîyyetsize aslâ

Fehm eyleyemez hikmet ü âdâb-ı bekâyı

Efsânedir akvâli bütün vâ‘iz ü şeyhiñ

Aldanma görüp tâc ile tesbîh ü abâyı

Ol medrese-i hikmet-i akvâma mülâzım

Âlemde hakikat aramaktır bize lâzım

VI*

Hem-rütbe eğer olmaz ise masraf u îrâd

Hengâme-i sad-gûne eder hâneyi berbâd

⁶ Mısrada vezin kusurludur.

* s. 13-14.

Kîlârını bir hân-ı umûmî eden elbet
Hengâm-ı zarûretde kalır bî-nemek ü zâd

Fermân-ı İlâhî ile memnû'dur isrâf
Bir demde sakın eyleme bu hâleti mu'tâd

Bu devlet-i yeg-rûzeyi bâkî mi sanırsıñ
Devrân ne gamlar ne kederler [eder] îcâd

Yâd eylesin kimseyi gördüğüne Allâh
Yoksa edecek az bulunur düşmene imdâd

Ref' eylmese⁷ esvât-ı şikâyâtıñı sabr et
Zann etme verir fâ'ide bir âdeme feryâd

Göstermede çerh âdeme biñ dürlü garâbet
Dost zann edilenler çıkıyor düşmen ü hussâd

Çekdikleriñ âlâma sebeb hırs u tama'dır
Sabr ile kanâ'atdır eden râhatı müzdâd

Her gördüğü tatlı ile tuzluyu talebkâr
Dû-çâr olur evcâ'a eder mi'deyi ifsâd

Telh olsa da bir doğru sözü ahz u kabûl et
Ruhsârda güller bitirir sîl-i üstâd

Yorgana göre kim ki uzatmazsa ayağı
Bir lahzacık olsun göremez zevk-ı ferâğı

⁷ Vezin gereği kelime, "eylmese" şeklinde okunmuştur.

VII*

Mey-nûş ile ülfet eden eyler meye ragbet
Mey ise eder âdemi dû-çâr-ı mezellet

Gâfil yeter evsâf-ı meyi diñleyemem ben
Etseñ ne kadar bahs de izhâr-ı belâgat

Vasf-ı meye evkâtıñı hasr etme revâ mı
Senden bu mudur beklenen âsâr ile himmet

Tasvîr-i hikem etmelidir hâme-i üstâd
Feyz-âver-i vicdândır mübahhis-i hikmet

Âdâb ile ahlâk ile hikmet ile ancak
İnsân iki âlemde olur vâsıl-ı rif'at

Bâ'is olur ifsâda emek soñra yazıkdır
Âdâb ile ahlâka müdâm etmeli hidmet

Sürmez bir iki ân bile neşve-i bâde
Âkildir eden şevk-i tabî'yye kanâ'at

İnsânı eder mürtekib-i cürm ü ma'âsî
Mey hükmüdür âlemde eden celb-i adâvet

Sâgar kırılır mey dökülür zâ'il olur şevk
Soñra ne sa'âdet kalır elde ne de servet

Gâlip gelir eşvâkına ekdâr-ı humârı
Encâm verir âdeme bir ye's-i nedâmet

* s. 14-15.

Hengâm-ı civânîde içenler mey-i nâbı

Elbet şaşırır hâlet-i pîrîde hesâbı

VIII*

Etme söze bir bilmediğîñ bahsde âgâz

Ta'mîk-i fik(i)r eylemeden olma dehen-bâz

Mevdû' olan esrâra diliñ mahfaza olsun

Tavrında sebât olmayanı eyleme hem-râz

Eyle sitem ü cevri muhibbâna tahammül

Gülzâr-ı muvâlâtda bî-hâr gül olmaz

Bir mûru bile eyleme pâ-y-efgen-i tahkîr

Âmâliñ eğer olmak ise mazhar-ı i'zâz

Sâde zer ile her dili teshîr edemezsiñ

Âlemde gedâ var ki eder çarha bile nâz

Mahzûn olanıñ kalbini tesrîre şitâb et

Ol lutf ile dil-haste-i âlâma devâ-sâz

İbkâya çalış nâmıñı hayr ile cihânda

Güm-nâm eder insânı zul(ü)mle tama' ü âz

Hem-meşreb-i efsürde-dilân olma azîzim

Kıl iffet ü ahlâk ile bir mertebe ihrâz

Sen rehber-i azm eyle metânetle sebâtı

İnsân olan etmelidir va'dini incâz

* s. 16-17.

Bir hufre-i tezvîre düşer kendi de âhir
Bir gün görür elbette mücâzâtı dagal-bâz

Eyyâm-ı sa'âdetde olan tund u dil-âzâr
Evkât-ı felâketde kalır pür-gam u bî-yâr

IX*

Olmuş nice dil cevri ü gam-ı çarh ile pür-hûn
Bir dil olamaz şevk ile bu bezmde meşhûn

Cem'iyet-i hâtır mı bıraktıñ ne bu ibrâm
Devriñden usandım yeter ey sâkî-yi gerdûn

Ol rütbe tahayyürdeyim idrâk edemem heyf
Bir ben miyim âlem de mi gönülüm gibi mahzûn

Sorsam kimiñ ahvâlini izhâr-ı gam eyler
Yok mu bu tarab-geh denilen dehrde memnûn

Olmuş kimisi âteş-i firkatle ciger-sûz
Bir dilbere olmak diliyor ba'zısı meftûn

Mahv eyliyor ezvâkını oldukça garîbdır
Mahrûm-ı zer ü sîm olanıñ serveti efzûn

Ol mertebe ahlâk bozulmuş ki beşerde
Sâdık sanılan gösteriyor kendini magbûn

Zann etme bulur rütbe vü servetle necâbet
Bir kimse ki asl u nesebi zâten ola dûn

* s. 17-18.

Bâkî değil insâna bu âlemde sa‘âdet
Bir devleti ta‘kîb eder âfet-i sad-gûn

İkbâliñe magrûr olup âzâra özenme
Eltâf u nevâzişdir eden âdemi medyûn

Zinhâr be-garîbân mekon-i cevır ü melâmet
Tâ yâfte bâşî be-cihân fevz ü selâmet

X*

Bir dilberi sev kim ola hüsnünde bekâsı
Her bir güzeliñ olma harîdâr-ı cefâsı

Nakdîne-i cânım bile versem yine azdır
Nerde o güzel kim ola ânile vefâsı

Pek bakma sakın gamze-i hûn-hâre düşersin
Bir derde ki pek müşkil olur soñra rehâsı

Yâ nahvete yâ firkate müncer olur encâm
Dil-haste-i aşkıñ bulunur sanma devâsı

Cândan da cihândan da eder âdemi bîzâr
Hûbân-ı zamânıñ niğeh-i işve-nümâsı

Şekvâ-ger-i hicrân eder elbet seni bir gün
Sevdâ-yı şebâbıñ gam u ekdâr-ı fenâsı

Nâzende hayâlim baña cânâna bedeldir
Tezyîd eder ezvâk-ı dili tavr u edâsı

* s. 19-20.

Şevk-âver-i vicdân safâ-perver-i cândır
Çok mu ben o nâzendeniñ olsam da fedâsı

Bir meş'al-i feyz-i ebedîdir ki demâdem
Âmâlimi keşf etmede envâr u ziyâsı

Evsâfına nisbetle vefâ zerre değildir
Nâ-kâbil-i tavsîfdır [o] lutf u atâsı

Bir yâr ile hem-bezm-i visâlem ki ben aslâ
Bilmem nedir âlâm-ı firâk u gam-ı tenhâ

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında edebiyatta eski olarak görülen kavram, anlam ve şekle ait ne varsa bu dönemde değişecek, yeni bir kimliğe bürünecektir. Böyle bir ortamda şiir söyleyen isimlerden biri olan Halîl Edîb Bey'in Terkîb-i Bend'i, şekil ve içerik açısından klasik terkiib-i bend anlayışını devam ettiren eserlerdendir.

Halîl Edîb Bey'in hayatı ve sanatıyla ilgili bilgilerin kaynaklarda sınırlı olması; eski ve yeni tarzda pek çok şiirinin olduğu söylenmesine karşın şiirlerini bastırmaması sebebiyle günümüze ulaşan tek eseri, Terkîb-i Bend'inin de hakkında yapılan çalışmalarda tam metninin yayımlanmaması, şiiriyle ilgili değerlendirmelerin eksik kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu makalede amaç, Halîl Edîb Bey'in hayatı ve eserleri ile ilgili bilgilerin derlenmesinin yanı sıra Terkîb-i Bend'in tam metninin Latin harflerine aktarımını sağlayarak eseri, dönemin edebî anlayışı içerisinde değerlendirmektir.

Eserin şekil ve içerik açısından eskiye bağlı olduğunu söylemek mümkündür. İlk bentte kâinatı yoktan var eden Allah'ın kudreti ile yaratılan her zerrede Allah'ın tecellisine; ikinci bentte zamanı boşa harcamamanın, ilmin ve çalışmanın önemine, Allah'ın çalışmanın mükâfatını elbet vereceği ve kötülerin zarara uğrayacağı düşüncelerine; üçüncü bentte cehaletin kötülüğü ve cahillerden uzak durulması gerektiğine; dördüncü bentte zamanını boşa geçirmeden vatan için çalışmanın zorunluluğuna; beşinci bentte iyi bir şairin vasıflarına; altıncı bentte israfın olumsuz sonuçlarına; yedinci bentte içkinin insanoğluna verdiği zararlar ile zamanını içkiye harcamanın olumsuzluğuna; sekizinci bentte güzel ahlaka sahip olmanın önemine; dokuzuncu bentte dünyada gam ve kederin varlığına, insanoğlunun gam ve kedere mahkûmiyetine ancak mutluluk ve gamın hiçbir zaman sonsuz olmayacağı ve birbirini takip ettiği inancına; son bentte ise güzellerin vefasızlığı ve cefalarına temas edilmiştir.

İçerik açısından incelendiğinde nasihat-âmiz bir üslupla kaleme alınan eserin, şair tarafından insanoğlunun kişisel ve toplumsal hayatta karşılaşılabileceği sorunlara çözüm önerileri sunmak için yazıldığını söylemek mümkündür. Aynı bakış açısı Halîl Edîb Bey'in takip ettiği Muallim Nâcî'de de ön plandadır. Muallim Nâcî'nin Terkîb-i bend'in de yer alan Allah'ın kudreti, şairliğin fazileti

ve vasıfları, vakti doğru ve güzel değerlendirmek, güzel ahlaka sahip olmanın önemi gibi konuların Edîb Bey tarafından da ele alınması, şairin günümüze ulaşan tek manzumesinde Muallim Nâcî etkisini gözler önüne sermekte ve tarihî kaynaklardaki bilgileri doğrulamaktadır.

Extended Abstract

The 19th century was a period of continuing political and economic turmoil in the Ottoman Empire. It is inevitable that the reflection of this situation will find a place in social life and literature. The last century of the Ottoman Empire is also a period of end or change/transformation for classical Turkish poetry. Changes will occur in the elements of the concept, meaning, and form that are seen as old, and in time they will take on a new identity. One of the names who wrote poetry in such an environment is Halil Edib Bey. Information about the poet's life and art is limited in the sources. His translations and stories, especially in the western style, have survived to the present day. Although it is said by Ibnul-Emin that he had many poems in old and new styles, only his *Terkib-i Bend* has survived to the present day because he did not print his poems. Printed in 1303/1885 as 20 pages in the Mihran Printing House in Istanbul, the work is, in the poet's own words, the product of his youth. Although there are theses or encyclopedia articles written about Halil Edib Bey's life, works and art, no study has fully translated *Terkib-i Bend* into Latin letters and the poem has been discussed in detail. The aim of this article is to compile information about the life and works of Halil Edib Bey, as well as to evaluate the work within the literary understanding of the period by translating the full text of *Terkib-i Bend* into Latin letters.

Terkib-i Bend consists of 10 couplets, each couplet consisting of 11 couplets. The number of couplets in *Terkib-i bends* generally varies between 5 and 10, but each couplet varies between 5 and 10 couplets. It is seen that Halil Edib Bey's work also coincides with the general characteristics of the terebinths. The work consists of a total of 110 couplets and 20 pages written in the mef'ulu mefa'ilu mefa'ilu fe'ulun pattern of the syllables of the aruz.

It is possible to say that the work is connected to the past in terms of form and content. Edib Bey, who wrote his work after a short introduction, touches on a different subject in each couplet of the poem. The first paragraph touches on the manifestation of God in every particle created by the power of God, who created the universe from nothing; the second paragraph touches on the importance of not wasting time, knowledge and work, the idea that God will definitely reward work and that the wicked will suffer; the third paragraph touches on the evil of ignorance and the necessity of staying away from the ignorant; the fourth paragraph touches on the necessity of working for the country without wasting time; the fifth paragraph touches on the qualities of a good poet; the sixth paragraph touches on the negative results of waste; the seventh paragraph touches on the harm that alcohol causes to humanity and the negativity of wasting time on alcohol; the eighth paragraph touches on the importance of having good morals; the ninth paragraph touches on the existence of sorrow and grief in the world, the conviction of humanity to sorrow and grief, but the belief that happiness and sorrow will never be eternal and follow each other; and the last paragraph touches on the disloyalty and suffering of beautiful people.

When examined in terms of content, it is possible to say that the work, written in an advisory style, was written by the poet to offer solutions to the problems that human beings may encounter in personal and social life. The same perspective is also prominent in another name that Halil Edib Bey followed and admired, Muallim Naci. The fact that Edib Bey also addressed issues such as the power of Allah, the virtues and qualities of poetry, making good use of time, and the

importance of having good morals, which are also included in Muallim Naci's Terķib-i bend, reveals the influence of Muallim Naci in the poet's only poem that has survived to the present day and confirms the information in historical sources.

Kaynakça

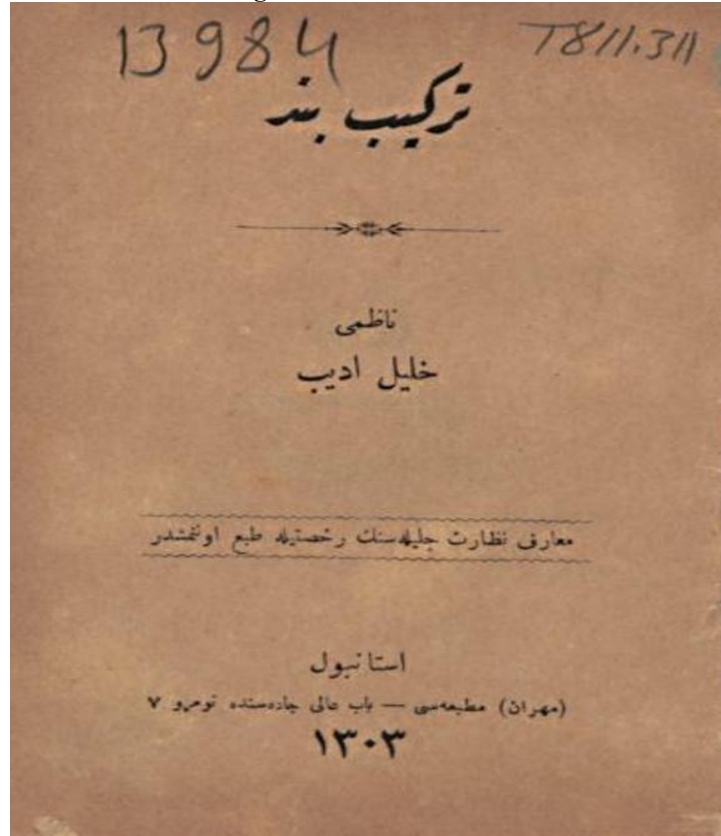
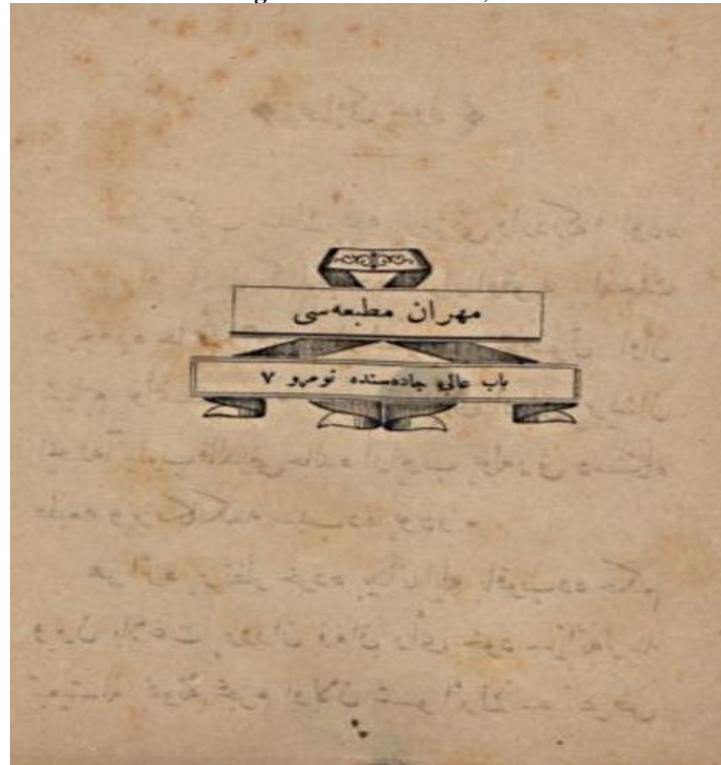
- Altıntaş, B. (2000). *Halil Edib Bey Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Apaydın, M. (2021). Tercî-i Bend - Terķib-i Bend (Ziyâ Paşa). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/terci-i-bend-terkib-i-bend-ziya-pasa>. [Erişim Tarihi: 31 Aralık 2024].
- Cunbur, M. (hızl.) (1999). *İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri*. C. I. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Dilçin, C. (2005). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Göçgün, Ö. (1987). *Ziyâ Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebi Şahsiyeti ve Bütün Şiirleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Gözler, H. F. (1987). *Ziyâ Paşa'nın Terci-i Bend'i ile Terķib-i Bend'i Üzerine Düşünceler*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Halil Edib Bey (1303). *Terķib-i Bend*. Mihrân Matbaası.
- Hayber, A. & Özbay, H. (1997). *Muallim Nâcî'nin Şiirleri*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İpek, A. (2022). Terķib-i Bend-i Mu'allim Nâcî (Muallim Naci). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/terkib-i-bend-i-mu-allim-naci-muallim-naci>. [Erişim Tarihi: 30 Aralık 2024].
- Kolunsag, İ. (2023). XVIII. Yüzyıl Şairi Tulûî ve Bağdatlı Rûhî'nin Terķib-bendine Naziresi. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 10 (26), 1-23. <https://doi.org/10.17822/omad.2023.232>.
- Köksal, M. F. (2009). Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespit ve Teklifler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3, 63-86.
- Kurnaz, C. & Tıtcı, M. (hızl.) (2001). *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. I. Bizim Büro Yay.
- Muallim Nâcî (yty.). *Terķib-i Bend-i Mu'allim Nâcî*. Tuna Vilayeti Matbaası.
- Yekbaş, H. (2014). Edib, Halil Edib Bey. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/edib-halil-edib-bey> [Erişim Tarihi: 20 Aralık 2024].
- Yekbaş, H. (2021). Terķib-bend (Edib). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/terkib-bend-edib>. [Erişim Tarihi: 20 Aralık 2024].
- Ziyâ Paşa (1287). *Tercî'-i Bend Terķib-i Bend*. Mühendisyan Ohannes Matbaası.

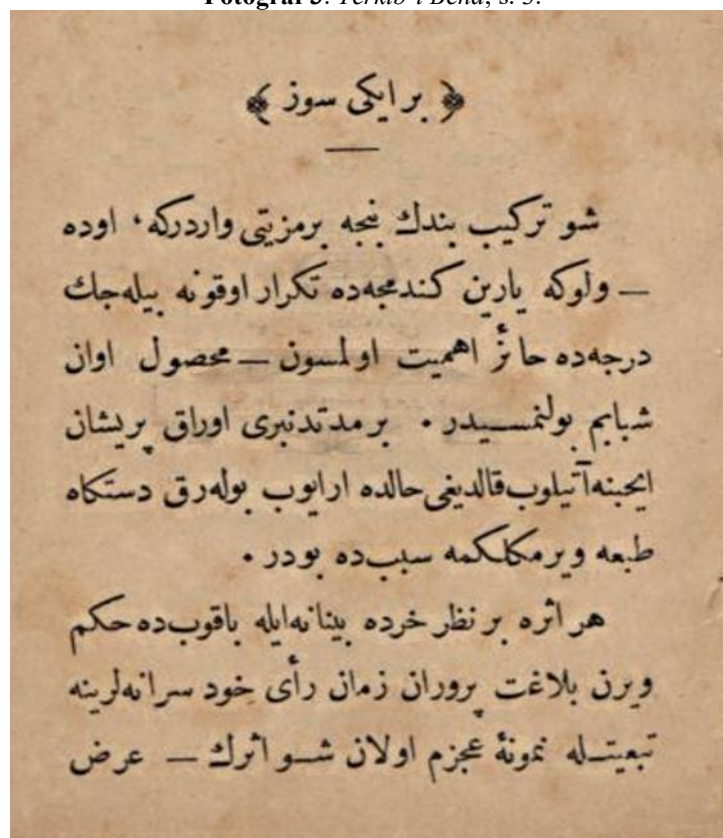
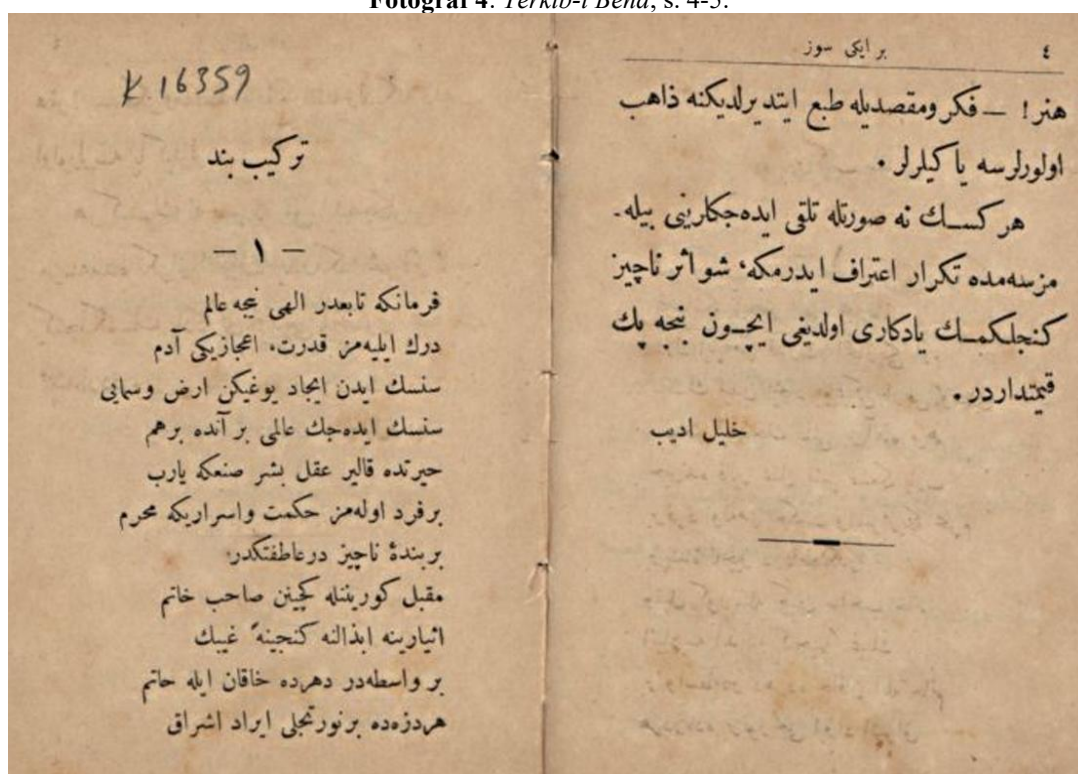
Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

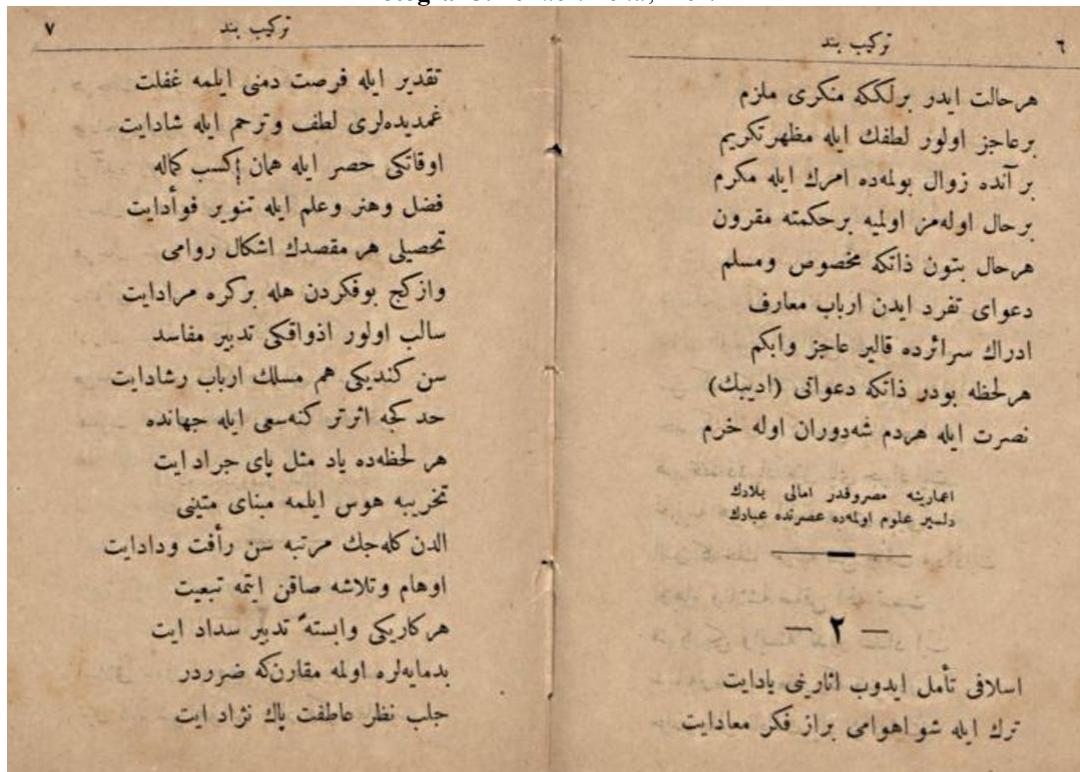
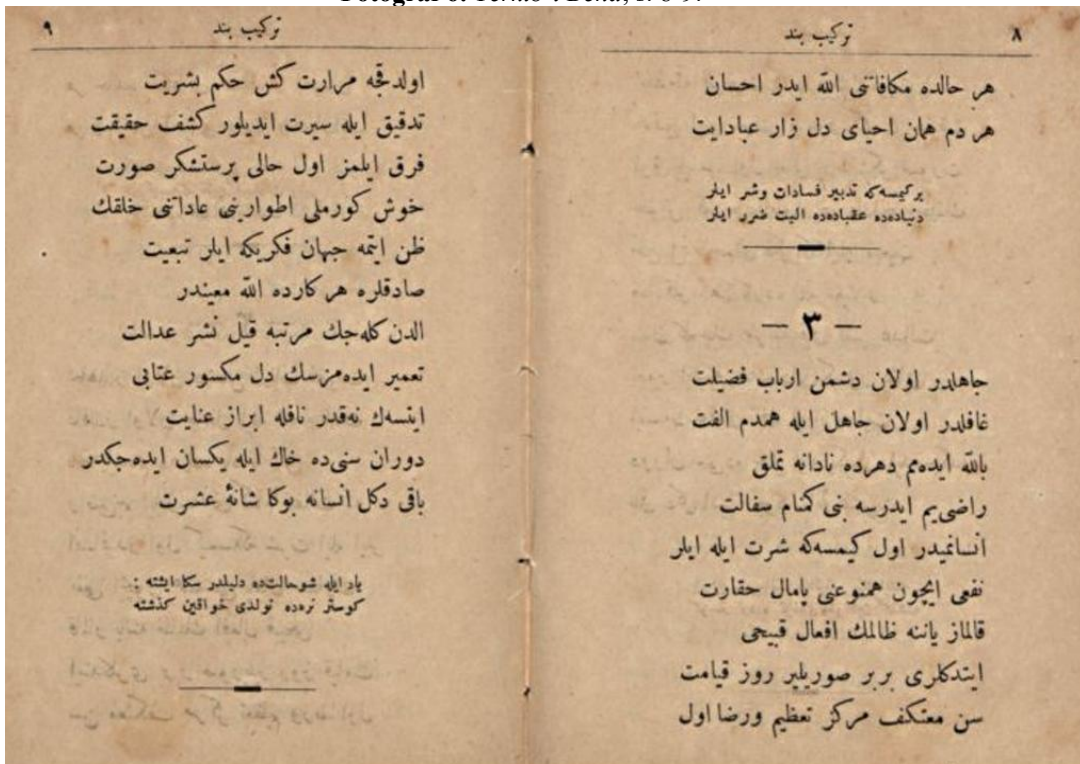
Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

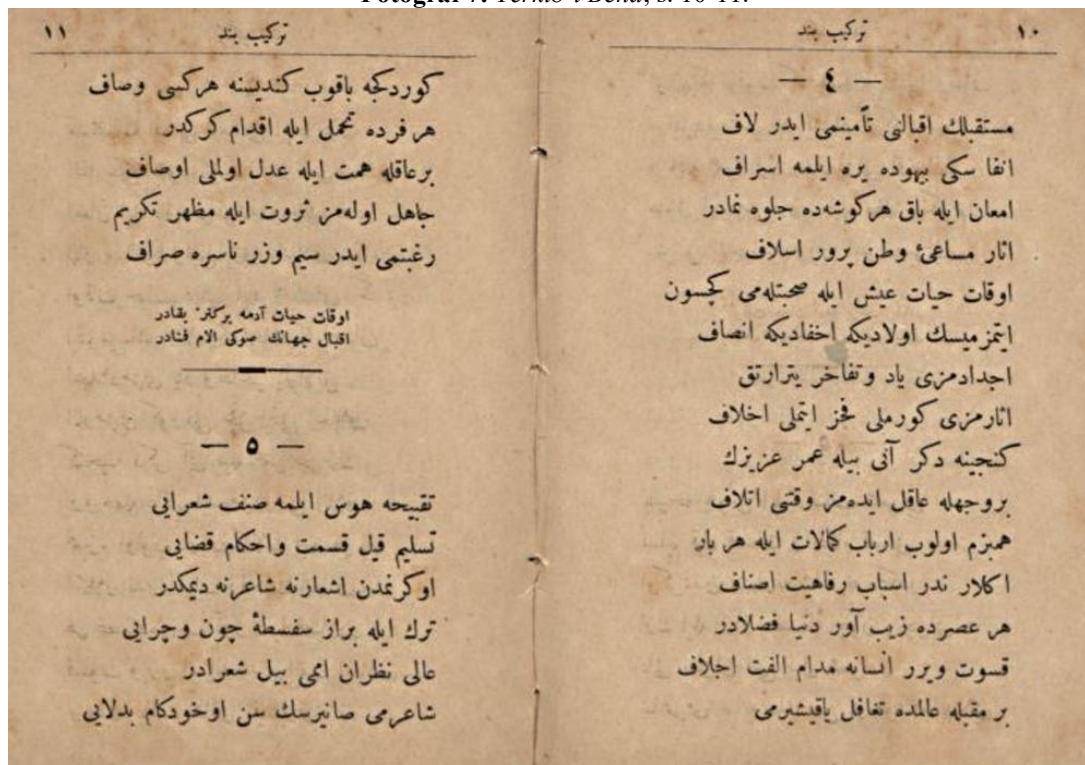
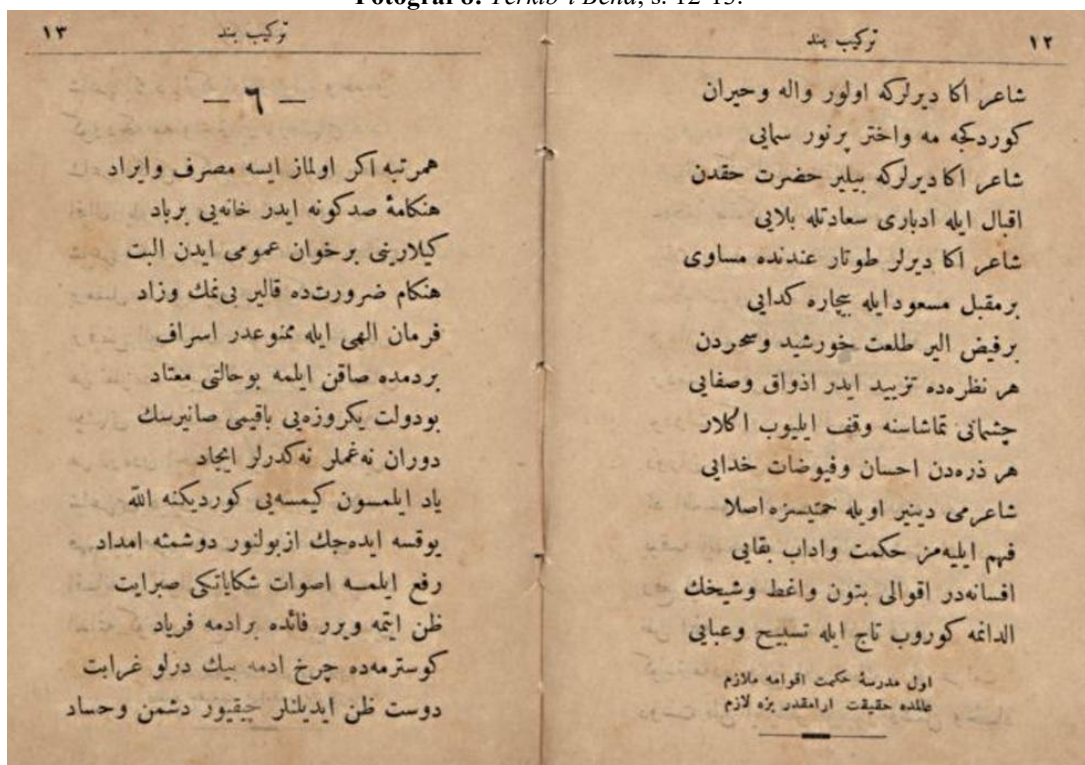
Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0

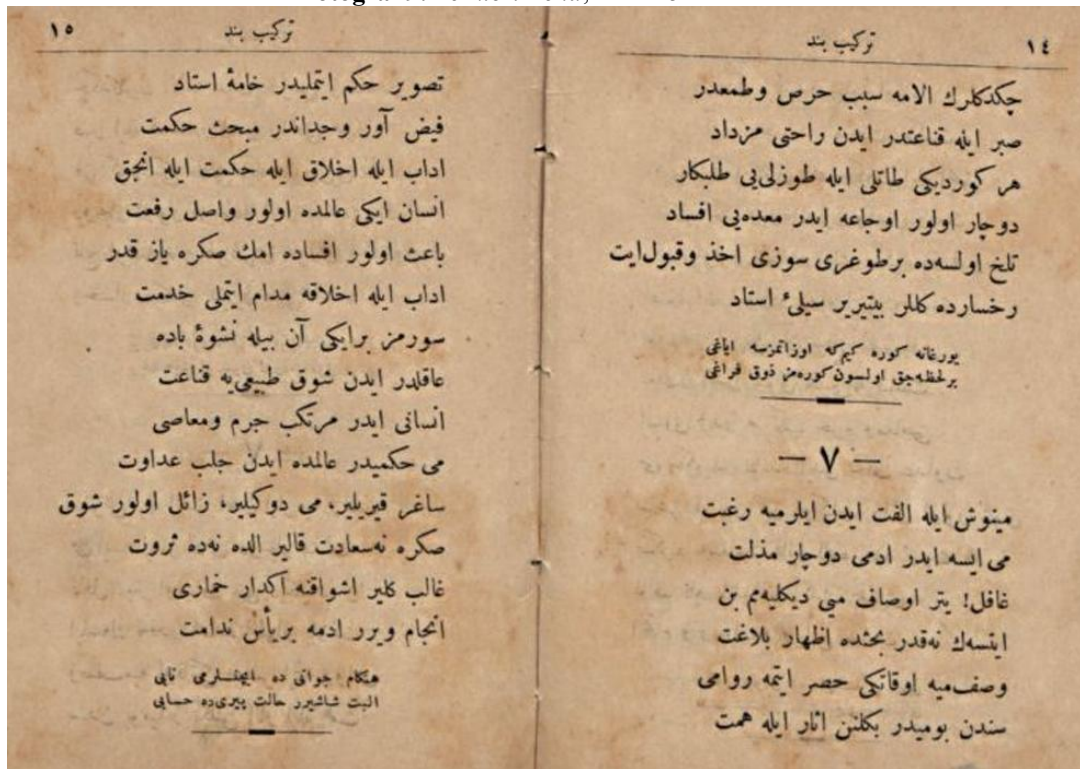
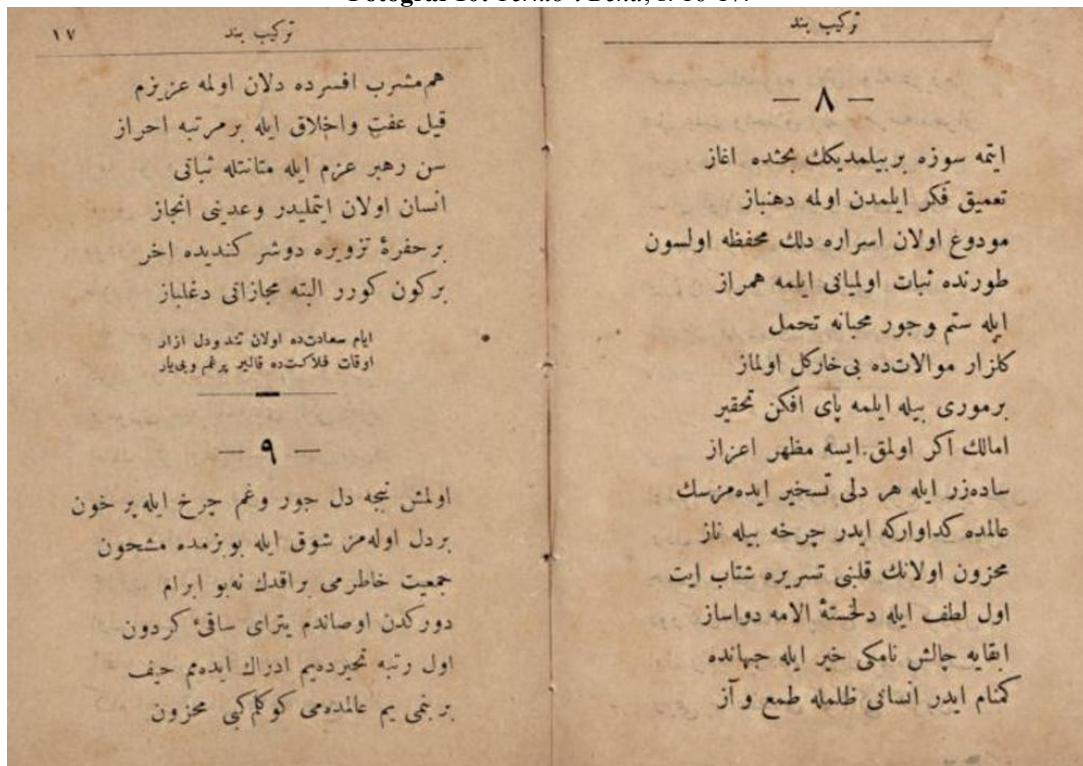
Ekler

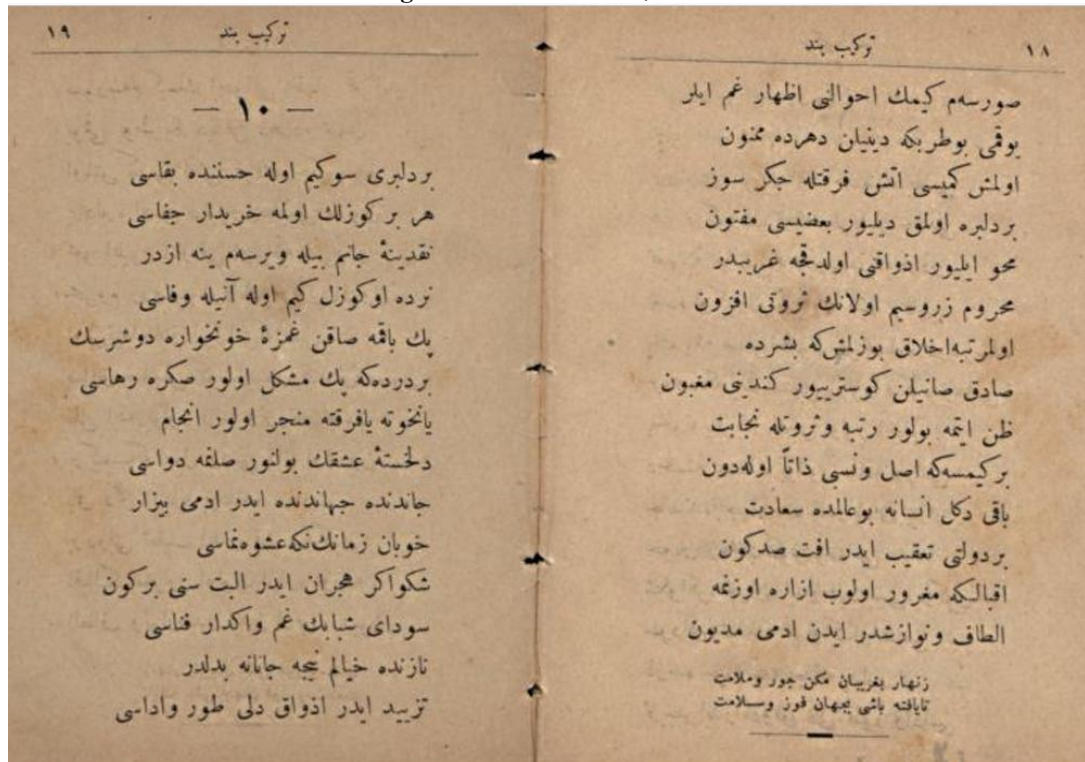
Fotoğraf 1: *Terkîb-i Bend*, s. 1.Fotoğraf 2: *Terkîb-i Bend*, s. 2.

Fotoğraf 3: *Terkîb-i Bend*, s. 3.Fotoğraf 4: *Terkîb-i Bend*, s. 4-5.

Fotoğraf 5: *Terkib-i Bend*, s. 6-7.Fotoğraf 6: *Terkib-i Bend*, s. 8-9.

Fotoğraf 7: *Terkib-i Bend*, s. 10-11.Fotoğraf 8: *Terkib-i Bend*, s. 12-13.

Fotoğraf 9: *Terkîb-i Bend*, s. 14-15.Fotoğraf 10: *Terkîb-i Bend*, s. 16-17.

Fotoğraf 11: *Terkîb-i Bend*, s. 18-19.Fotoğraf 12: *Terkîb-i Bend*, s. 20.